

RINKIMŲ KODEKSAS: NUO IDĖJOS IKI SVARBIAUSIŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO POKYČIŲ

Laura Matjošaitytė

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Viešosios teisės institutas
Elektroninis paštas: laura_matjosaityte@mruni.eu

Pateikta 2023 m. rugpjūčio 11 d., parengta spaudai 2024 m. gegužės 2 d.

DOI: 10.13165/JUR-24-31-1-03

Santrauka. Rinkimai yra pagrindinis demokratijos elementas ir būdas, kuris leidžia piliečiams išreikšti savo valią ir dalyvauti valdžios formavime. Kad rinkimai vyktų pagal aiškias, visiems vienodai suprantamas procedūras ir būtų užtikrinta, kad visi piliečiai galėtų lygiomis sąlygomis dalyvauti rinkimuose, neatsižvelgiant į jų lytį, tautybę, socialinę padėtį ar kitas aplinkybes, priimami rinkimų organizavimą ir vykdymą reglamentuojantys teisės aktai.

Straipsnyje atskleidžiama, koks sudėtingas ir ilgas teisinis procesas lydėjo Rinkimų kodekso rengimą ir priėmimą. Taip pat analizuojama, kaip pasikeitė rinkimų teisinis reglamentavimas įsigaliojus Rinkimų kodeksui ir kodėl, nepraėjus nei metams nuo net šešis ordinarinius teisės aktus pakeitusio kodifikuoto teisės akto taikymo pradžios, gausu siūlymų jį keisti. Straipsnyje taip pat analizuojama, kodėl Rinkimų kodeksas išsiskiria iš kitų Lietuvoje galiojančių kodeksų aukštesne teisine galia, nors dėl procedūrinių teisės normų didelės apimties rinkimų teisei yra būdingas dar didesnis detalumas nei kitoms kodifikuotoms teisės sritims.

Reikšminiai žodžiai: rinkimai; konstitucinis įstatymas; Rinkimų kodeksas; Rinkimų kodekso pataisos.

Įvadas

Nepriklausomos Lietuvos istorijoje daugiau nei tris dešimtmečius rinkimų teisinis reglamentavimas buvo įtvirtintas specialiuose kiekvienai rinkimų rūšiai skirtuose teisės aktuose.

1992 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba-Atkuriamasis Seimas priėmė Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymą, kuris vėliau buvo keistas net 48 kartus¹. Tų pačių metų gruodžio 22 d. įstatymų leidėjas priėmė Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymą, vėliau keistą 38 kartus². 1994 m. liepos 7 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas, keistas 59 kartus³. Lietuvai rengiantis narystei Europos Sąjungoje, 2003 m. lapkričio 20 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas, keistas 25 kartus⁴.

Nuolatinis poreikis keisti rinkimus reglamentuojančius teisės aktus jau prieš du dešimtmečius brandino diskusijas dėl kodifikuoto⁵ rinkimų reglamentavimui skirto teisės akto poreikio ir siekį imtis realių veiksmų tai įgyvendinti⁶. Juolab kad ir Venecijos komisija ne kartą yra rekomendavusi „pagrindinius rinkimų teisės aktų aspektus įtraukti į vieną bendrą rinkimų kodeksą, priimtą atviru ir įtraukiu būdu“⁷. Be to, kai kurių šalių,

-
- 1 „Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo suvestinių redakcijų sąrašas pagal datą“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. liepos 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.1536?faces-redirect=true>.
 - 2 „Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo suvestinių redakcijų sąrašas pagal datą“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. liepos 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.1536?faces-redirect=true>.
 - 3 „Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo suvestinių redakcijų sąrašas pagal datą“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. liepos 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.5883?faces-redirect=true>.
 - 4 „Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo suvestinių redakcijų sąrašas pagal datą“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. liepos 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.222922>.
 - 5 Kodifikuoto teisės akto pranašumai: 1) kodifikuotame teisės akte reglamentavimas yra aiškus ir struktūruotas, tai palengvina teisės normų supratimą; 2) dažnai rinkimų organizavimą ir vykdymą reglamentuojančios nuostatos yra išdėstytos skirtinguose teisės aktuose, todėl sunku sekti naujoves, o kodifikuotas teisės aktas leidžia sujungti visas rinkimus reglamentuojančias nuostatas į vieną teisės aktą; 3) kodifikuoti teisės aktai gali padėti užtikrinti stabilumą, nes juos sudėtingiau keisti ar pripažinti negaliojančiais. Kodifikuoto teisės akto trūkumai: 1) kodifikuoti teisės aktai gali tapti statiški ir neprisitaikantys prie pokyčių, tai gali sukelti problemų, kai reikia skubiai reaguoti į naujus iššūkius; 2) kodifikuoti teisės aktai gali būti pernelyg painūs, tai gali kelti jų aiškinimo, interpretavimo sunkumų ir nesutarimų dėl normų prasmės.
 - 6 „Rinkimų peržiūros darbo grupė baigė darbą ir siūlo stiprinti partijas, skaidrinti rinkimų procesą“, *Naujienu agentūra Elta*, 2022 m. sausio 6 d., <https://elta.lt/lt/pranesimai-spaudai/seimo-darbo-grupes-del-rinkimu-sis-temu-perziuros-pranesimas-223995>.
 - 7 „European Commission for Democracy through law (Venice Commission) Report on Electoral Law and Electoral Administration in Europe, Synthesis study on recurrent challenges and problematic issues“ (2020), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)023-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)023-e).

pavyzdžiui, Armėnijos (1999 m.)⁸, Azerbaidžano (2002 m.)⁹, Albanijos (2008 m.)¹⁰, Gruzijos (2011 m.)¹¹, Lenkijos (2011 m.)¹², Bulgarijos (2014 m.)¹³, Belgijos Karalystės¹⁴, Prancūzijos¹⁵ ir t. t. įstatymų leidėjai buvo priėmę rinkimų kodeksus¹⁶, kuriuose reglamentuoti tokie klausimai: 1) rinkėjų registracija; 2) kandidatų registracija; 3) balsavimo procesas; 4) rinkimų kampanijos finansavimas; 5) balsų skaičiavimas ir rinkimų rezultatų nustatymas; 6) rinkimų ginčų nagrinėjimas; 7) rinkimų teisės apribojimai; 8) rinkimų rezultatų patvirtinimas; ir t. t. Todėl šis straipsnis turi keletą **tikslų**. Vienas jų yra retrospektyviai apžvelgti Rinkimų kodeksą, kaip rinkimų įstatymus kodifikavusio teisės akto, sudėtingą ir ilgai trukusį teisinį rengimo ir priėmimo procesą bei Rinkimų kodekso atsiradimo konstitucinių įstatymų sąrašą teisinius pagrindus. Antrasis, ne mažiau svarbus tikslas – nustatyti rinkimų teisinio reglamentavimo pokyčius, nulemtus naujojo Rinkimų kodekso, identifiukuoti galimas ydingas kodifikuoto teisės akto nuostatas ir įvertinti siūlymus keisti teisinį reglamentavimą.

Mokslinis tyrimo objektas – rinkimų teisinio reglamentavimo pokyčiai, kuriuos ištyrus bus formuluojamos aktualios mokslinės išvagos aptariamam klausimui.

Straipsnyje analizuojama tema itin aktuali, kadangi įsigaliojus Rinkimų kodeksui rinkimų teisiniame reglamentavime įvyko daug pokyčių. Be to, nors, kodifikuojant visus rinkimų organizavimą ir vykdymą reglamentuojančius teisės aktus buvo tikimasi išvengti nuolatinės teisinio reglamentavimo kaitos, kaip, pavyzdžiui, buvo rinkimus reglamentuojant ordinariniais įstatymais, tačiau nepaėjus nei metams nuo Rinkimų kodekso praktinio taikymo, Seime jau registruota dešimtys siūlymų šį konstitucinį teisės aktą keisti.

Straipsnio uždaviniai: 1) atskleisti Rinkimų kodekso parengimo ir priėmimo aplinkybes; 2) pristatyti rinkimų teisinio reglamentavimo pokyčius ir 3) ištirti jų ypatumus.

8 „Electoral Code of the Republic of Armenia“, žiūrėta 2022 m. liepos 20 d., <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=2020&lang=eng>.

9 „The Republic of Azerbaijan Election Code“, žiūrėta 2022 m. liepos 9 d., [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2003\)047-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2003)047-e).

10 „The Electoral Code of the Republic of Albania“, žiūrėta 2022 m. liepos 26 d., <https://www.osce.org/files/f/documents/2/2/159501.pdf>.

11 „Election Code of Georgia“, žiūrėta 2022 m. liepos 22 d., <https://matsne.gov.ge/en/document/view/1557168?publication=80>.

12 „Election Code [Lenkijos Respublikos rinkimų kodeksas]“, žiūrėta 2022 m. liepos 12 d., <https://aceproject.org/ero-en/poland-2011-election-code/view>.

13 “Election Code [Bulgarijos Respublikos rinkimų kodeksas]“, žiūrėta 2022 m. liepos 1 d., <https://www.cik.bg/en/laws>.

14 „Code Electoral [Belgijos Karalystės rinkimų kodeksas]“, žiūrėta 2023 m. gruodžio 1 d., https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1894041230&table_name=loi.

15 „Electoral Code [Prancūzijos Respublikos rinkimų kodeksas]“, žiūrėta 2024 m. vasario 1 d., [http://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/France/France_Electoral_Code_legislative_part_primary_leg_am2013_fr%20\(1\).pdf](http://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/France/France_Electoral_Code_legislative_part_primary_leg_am2013_fr%20(1).pdf).

16 Remiantis Oxford English Dictionary, terminas „kodeksas“ reiškia sistemingą teisės aktų, įstatymų rinkinį, išdėstytą taip, kad būtų išvengta nenuoseklumo ir dubliavimosi, <https://www.oed.com>.

Suformuluotiems tikslams pasiekti straipsnyje taikomi teoriniai teisės aktų ir dokumentų analizės, sisteminės, lyginamasis istorinis ir loginės analizės, apibendrinimo metodai.

Konstatuotina, kad analizuojama problema Lietuvoje nesulaukia reikiamo mokslininkų dėmesio. Juo labiau kad naujasis Rinkimų kodeksas įsigaliojo tik 2022 m. rugsėjo 1 d. Tiesa, tikėtina, kad po naujausių Rinkimų kodekso pataisų mokslinių publikacijų skaičius išaugs.

1. Rinkimų kodeksas – nuo idėjos iki kodifikuoto teisės akto

1.1. Rinkimų kodekso santykis su rinkimų principais

Kiekvienas rinkimų organizavimą reglamentuojantis teisės aktas, neatsižvelgiant į tai, ar tai būtų ordinarinis (paprastasis) teisės aktas, ar kodifikuotas, ar konstitucinis įstatymas, reglamentuoja įvairias rinkimų procedūras, sąlygas ir taisykles. Jame nuosekliai aptariami visi rinkimų proceso etapai, pradedant rinkimų kampanijos pradžia ir baigiant rinkimų ginčų, patvirtinus galutinius rinkimų rezultatus, nagrinėjimu.

Rinkimų organizavimo procedūras ir visus teisinius santykius rinkimų metu reglamentuojantis teisės aktas turi turėti tiesioginę sąsają su demokratiniiais rinkimų principais, apimančiais visuotinę, lygią, laisvą, tiesioginę rinkimų teisę ir slaptą balsavimą, įtvirtintus „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalyje, 78 straipsnio 2 dalyje, 119 straipsnio 2 dalyje“¹⁷, kadangi tik tokiu būdu bus užtikrinta, jog rinkimai bus sąžiningi, teisėti ir atitinkantys aukščiausius demokratijos standartus.

Rinkimų principų turinys ne kartą buvo atskleistas Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Kaip antai, 2008 m. spalio 1 d. nutarime nurodyta, kad „Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas visuotinės rinkimų teisės principas reiškia, kad visiems Lietuvos Respublikos piliečiams, atitinkantiems iš Konstitucijos ir jai neprieštarujančių įstatymų kylančius reikalavimus (sąlygas), turi būti užtikrinta teisė dalyvauti rinkimuose“¹⁸, „lygios rinkimų teisės principas reiškia, kad organizuojant ir vykdant rinkimus visi rinkėjai turi būti traktuojami vienodai, kiekvieno rinkėjo balsas yra lygiavertis bet kurio kito rinkėjo balsui ir turi vienodą reikšmę nustatant balsavimo rezultatus“¹⁹, „tiesioginės rinkimų teisės principas reikalauja, kad tautos atstovai būtų renkami be tarpininkų“²⁰, o „slapto balsavimo principas reikalauja sudaryti tokias sąlygas rinkėjo valiai balsavimo metu pareikšti, kad niekas negalėtų jo kontroliuoti, daryti įtakos jo pasirinkimui ar kitaip kliudyti laisvai ir

17 Indrė Pukanasytė, „Rinkimų teisė Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2014).

18 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2008-10-04, Nr. 114-4367.

19 *Ibid.*

20 *Ibid.*

nevaržomai reikšti savo valios²¹. Be kita ko, šie principai lydi visą rinkimų procesą.

Šiuo aspektu svarbu pasakyti, kad nepaisant to, ar rengiamas naujas kodifikuotas teisės aktas, kuriame bus aptariami esminiai su rinkimų organizavimu susiję klausimai, ar bus priimamos teisės akto pataisos, jame numatomame teisiniame reglamentavime įstatymų leidėjas turėtų numatyti, kad visiems rinkimuose dalyvaujantiems asmenims bus sudarytos vienodos sąlygos ir galimybės pasinaudoti teise rinkti bei teise būti išrinktiems. Tai apimtų aiškių taisyklių ir procedūrų nustatymą, kurios atitinkamai užtikrintų tiek aktyviają, tiek ir pasyviają rinkimų teisę įgyvendinančių asmenų dalyvavimą visuose rinkimų etapuose, pradedant kampanijos dalyvių registracija ir baigiant rinkimų rezultatų tikrinimu teisminėse instancijose.

Be kita ko, rinkimų organizavimą reglamentuojančiame teisės akte taip pat turi būti numatytos priemonės, skirtos užtikrinti, kad rinkimai vyktų laisvai, t. y. niekas jokiais būdais, priemonėmis ir formomis nesikėsintų iškreipti rinkėjų valios, balsavimas vyktų slaptai ir būtų užtikrinta sąžininga rinkimuose dalyvaujančių asmenų konkurencija.

Priešingu atveju, jeigu įstatymų leidėjas, rengdamas naują teisės akto projektą ar pataisas, nesivadovaus demokratiškos rinkimų principais ir į juos neatsižvelgs, kils grėsmė rinkimų legitimumui, politiniam nestabilumui, nepasitikėjimui demokratija ir jos metu vykstančiais procesais.

1.2. Kaip Rinkimų kodekso idėja virto kodifikuotu teisės aktu

2011 m. rugsėjo 7 d. Lietuvos Respublikos Seimo valdyba sprendimu Nr. SV-S-1278 sudarė darbo grupę Rinkimų kodekso projektui parengti²². Darbo grupei buvo iškelta tikslas „atnaujinti, suvienodinti, susisteminti bei, apjungti visas nuostatas, reglamentuojančias Lietuvos Respublikoje vykdomus rinkimus, į vieną teisės aktą ir pavesta iki 2012 m. kovo 31 d. parengti Rinkimų kodekso projektą“²³. Tai iš dalies atitiko Venecijos komisijos rekomendaciją „vykdant tolesnes reformas stengtis ne tik papildyti rinkimų įstatymą (-us) vis naujomis nuostatomis, bet ir supaprastinti rinkimus reglamentuojančius teisės aktus ir sujungti juos į vieną nuoseklią teisinę sistemą“²⁴.

Vėliau, 2013 m. vasario 6 d. Seimo Valdyba priėmė dar vieną sprendimą Nr. SV-S-68

21 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. nutarimas“, *supra note*, 18.

22 „Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2011 m. rugsėjo 7 d. sprendimas Nr. SV-S-1278 „Dėl darbo grupės Rinkimų kodekso projektui parengti sudarymo“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.405869?jfwid=ouujj6ew0>.

23 „Lietuvos Respublikos Seimo darbo grupės 2016 m. lapkričio 17 d. aiškinamasis raštas „Dėl Rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projekto“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/58863420acbf11e68987e832-0e9a5185?positionInSearchResults=2&searchModelUID=0ca950b2-7684-40bf-a252-4153c1fa3899>.

24 „European Commission for Democracy through law (Venice Commission) Report on Electoral Law and Electoral Administration in Europe, Synthesis study on recurrent challenges and problematic issues“ (2020), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)023-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)023-e).

„Dėl darbo grupės Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso projektui“²⁵ parengti sudarymo²⁶. Tais pačiais metais, vadovaujantis Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstituciniu įstatymu²⁷, buvo parengta Rinkimų kodekso koncepcija (toliau – Koncepcija), patvirtinta 2013 m. birželio 27 d. Seimo nutarimu²⁸.

Atsižvelgiant į tai, kad 2014 m. gegužę turėjo vykti Respublikos Prezidento rinkimai ir rinkimai į Europos Parlamentą, o 2015 m. – savivaldybių tarybų rinkimai, kodekso projektą planuota rengti etapais. Pirmiausia planuota „Seimui pateikti Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo, Prezidento rinkimų įstatymo, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo bei Politinių partijų (organizacijų) įstatymų projektus, 2014 m. pirmojoje pusėje – Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo projektą, iki 2015 m. – Seimo rinkimų įstatymo projektą“²⁹.

Koncepcijos 1 straipsnyje buvo numatyta, kad „Rinkimų kodekso rengimo tikslas – kodifikuoti rinkimų ir kitus su rinkimais susijusius įstatymus ir įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. ir 2011 m. gegužės 11 d. nutarimus“³⁰. Taip pat numatyta, kad „Rinkimų kodekso tikslas nustatyti Respublikos Prezidento, Seimo narių, savivaldybių tarybų narių, Europos Parlamento narių į Lietuvos Respublikai skirtas vietas Europos Parlamente rinkimo tvarką“³¹; „nustatyti Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos ir kitų rinkimų komisijų teisinę padėtį, uždavinius, įgaliojimus, veiklos principus, jų sudarymo, darbo organizavimo tvarką ir finansavimą“³²; „užtikrinti politinių kampanijų demokratiškumą, finansavimo teisėtumą, skaidrumą ir viešumą, reglamentuoti

25 Darbo grupė Rinkimų kodekso projektą turėjo parengti iki 2015 m. kovo 10 d.

26 „Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. birželio 27 d. nutarimas Nr. XII-439 „Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso koncepcijos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013-07-05, Nr. 72-3587; „Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2013 m. vasario 6 d. sprendimas Nr. SV-S-68 „Dėl darbo grupės Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso projektui parengti sudarymo“, TAR, 2014-06-13, Nr. 7453; Darbo grupės veikla buvo pratęsta Seimo valdybos sprendimais (2013-07-31, Nr. SV-S-318; 2014-04-16, Nr. SV-S-601; 2014-09-17, Nr. SV-S-754; 2015-01-14, Nr. SV-S-896; 2015-10-14, Nr. SV-S-1223, 2016-04-27, SV-S-1488); „Lietuvos Respublikos Seimo darbo grupės 2016 m. lapkričio 17 d. aiškinamasis raštas „Dėl Rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projekto“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/58863420acbf11e68987e832-0e9a5185?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=0ca950b2-7684-40bf-a252-4153c1fa3899>.

27 „Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2012-03-27, Nr. 36-1772.

28 „Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. birželio 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso koncepcijos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013-07-05, Nr. 72-3587.

29 „Seimas svarstys Rinkimų kodekso koncepciją“, *BNS spaudos centras*, 2013 m. birželio 18 d., <https://sc.bns.lt/view/item/148257>.

30 „Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. birželio 27 d. nutarimas Nr. XII-439 „Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso koncepcijos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013-07-05, Nr. 72-3587; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2010-11-13, Nr. 133-6800; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2010-11-13, Nr. 133-6800; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2011-05-14, Nr. 58-2771.

31 Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. XII-439 „Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso koncepcijos patvirtinimo“ 2.1 punktą (*Valstybės žinios*, 2013-07-05, Nr. 72-3587).

32 *Ibid.*, 2.2 punktą.

politinių kampanijų finansavimo tvarką ir finansavimo kontrolę³³.

Koncepcijoje buvo nurodyta, kad rinkimų sritį reglamentuoja „Lietuvos Respublikos Konstitucija; Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas; Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas; Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas; Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas; Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas; Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymas; Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas“³⁴. Koncepcijoje³⁵ buvo pateiktos pagrindinės nuostatos dėl rinkimų srities reglamentavimo (dėl Lietuvos Respublikos Prezidento; Lietuvos Respublikos Seimo; Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų narių; Europos Parlamento narių; reikalavimai rinkimų komisijų nariams; rinkimų komisijų sudarymas), bei pateikta numatoma Rinkimų kodekso struktūra³⁶ (I dalis – rinkimų pagrindai; II dalis – rinkimų vykdymas; III dalis – politinių kampanijų finansavimas ir finansavimo kontrolė; IV dalis – baigiamosios nuostatos).

Kodifikavimo būdu rengiant rinkimų kodekso projektą, apimantį visus rinkimų organizavimą ir vykdymą reglamentuojančius teisės aktus, buvo „siekiama, kad Rinkimų kodeksas atitiktų rinkimų organizavimo poreikius, jo taikymas būtų kuo efektyvesnis“³⁷, t. y. būtų sudarytos „galimybės kuo platesniam rinkėjų ratui dalyvauti rinkimuose“³⁸. Taip pat buvo „siekiama apibendrinti ir suvienodinti politinės kampanijos dalyvių, jų atstovų statuso bei įgaliojimų reglamentavimą“³⁹. Daug dėmesio skirta „rinkimų agitacijai, rinkimų politinės kampanijos finansavimui ir finansavimo kontrolei užtikrinti“⁴⁰. Pasiūlyta „naujai reglamentuoti rinkimų ginčų nagrinėjimą ir atsakomybės klausimus“⁴¹.

2016 m. lapkričio 17 d. šešių skirtingoms Seimo frakcijoms priklausančių Seimo narių vardu buvo užregistruotas Rinkimų įstatymo projektas Nr. XIIIP-20 „Rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projektas + rinkimų kodeksas“⁴².

Tačiau Rinkimų kodekso, kuriuo tada buvo siekiama harmonizuoti visus rinkimų

33 Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. XII-439 „Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso koncepcijos patvirtinimo“ 2.3 punktas (*supra note*, 32).

34 *Ibid.*, 3 dalis.

35 *Ibid.*, VI skyrius.

36 *Ibid.*, VII skyrius.

37 „Seime vyko diskusija „Europos Sąjungos rinkimų teisės reforma: galimybės ir iššūkiai“, *BNS.lt*, 2016 m. balandžio 21 d., <https://sc.bns.lt/view/item/202285>.

38 *Ibid.*

39 *Ibid.*

40 *Ibid.*

41 *Ibid.*

42 „2016 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projektas“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ea3319c0acbe1e68987e8320e9a5185?jfwid=ouuj6c9s>.

įstatymus, projektas, sulaukęs nemažai Seimo Teisės departamento kritikos ir vertinimų dėl galimo prieštaravimo Konstitucijai⁴³, taip niekada parlamente ir nebuvo svarstytas bei priimtas.

Praejūs ketveriems metams, 2021 m. kovo 17 d., Seime buvo sudaryta nauja darbo grupė Rinkimų kodekso projektui parengti⁴⁴. Nors 2016 m. Rinkimų kodekso projektas buvo itin kritikuojamas, tačiau juo remiantis buvo pradėtas rengti naujas Rinkimų kodekso projektas. Atsižvelgiant į tai, kad skirtingi rinkimų įstatymai nevienodai reglamentavo panašius rinkimų organizavimo aspektus, pavyzdžiui, vienuose teisės aktuose buvo numatyta, kad balsavimas iš anksto savivaldybių pastatuose vyksta dvi dienas, kituose tris dienas ir pan., buvo atlikta tam tikrų korekcijų ar atnaujinimų.

Rengiant naujos redakcijos Rinkimų kodekso projektą kiekviena Seime mandatų turinti politinė organizacija, taip pat ir piliečiai galėjo teikti savo siūlymus. Todėl 2021 m. pavasarį darbą pradėjusiai Seimo valdybos sudarytai Rinkimų kodekso rengimo darbo grupei teko išklausti ir apsvarstyti daugiau nei 170 pasiūlymų, tarp kurių buvo siūlymai keisti rinkimų kampanijų finansavimą, politinės reklamos reglamentavimą, įteisinti internetinį balsavimą, padidinti pasaulio lietuviams skirtų vienmandačių rinkimų apygardų skaičių, įteisinti partijų analitinius centrus ir t. t.

2022 metų pradžioje „Seimo valdybos sudaryta darbo grupė, kuriai buvo pavesta išanalizuoti Lietuvos rinkimų sistemas ir Seimui pasiūlyti reikalingus įstatymų pakeitimus, baigė darbą ir Seimo valdybai pateikė svarstymui įstatymų paketą“ (Rinkimų kodekso, Politinių organizacijų įstatymo ir kelių Administracinių nusižengimų kodekso straipsnių pakeitimo įstatymo projektus)⁴⁵. Nors „dėl kai kurių klausimų darbo grupė daug diskutavo, bet siūlymų neteikė, pavyzdžiui, dėl internetinio balsavimo nutarta nesiūlyti jokių įstatymo pataisų, nes nesant veikiančios internetinio balsavimo sistemos nėra žinoma, ką tiksliai reikėtų reglamentuoti įstatymu“⁴⁶. Darbo grupė pokyčiams, susijusiems su rinkimų sistemomis (Seimo rinkimuose atsisakyti vienmandačių rinkimų apygardų, o prezidentą rinkti Seime, ne tiesiogiai, kaip buvo iki šiol) taip pat nesiryžo.

2022 m. sausio 11 d. buvo užregistruotas „Rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projektas bei Rinkimų kodeksas“⁴⁷.

43 „R.Baškienė: Rinkimų sistemos reformos Seimas imsis pavasarį“, *Kauno diena*, 2016 m. lapkričio 20 d., <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/r-baskiene-rinkimu-sistemas-reformos-seimas-imsis-pavasari-782763>.

44 „Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2021 m. rugsėjo 3 d. sprendimas“, TAR, 2021-03-17, Nr. 5362.

45 „Seimo darbo grupės dėl rinkimų sistemų peržiūros pranešimas: „Rinkimų peržiūros darbo grupė baigė darbą ir siūlo stiprinti partijas, skaidrinti rinkimų procesą““, *LRS.lt*, 2022 m. sausio 6 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35716&p_k=1&p_t=279485.

46 „Rinkimų kodekso projekte – didesnė komitetų kontrolė“, *LRYtas.lt*, 2022 m. sausio 6 d., https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2022/01/06/news/rinkimu-kodekso-projekte-didesne-komitetu-kontrolė-21967313_

47 „2022 m. sausio 11 d. Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projektas + Rinkimų kodeksas“, Reg. Nr. XIVP-1279, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/6d6d7db072d711ecb2fe9975f8a9e52e?jfwdid=-hn264qn0f>.

Netrukus teisės akto projektą įvertino Seimo Teisės departamentas, kuris šiam kodekso projektui pateikė per penkis šimtus pastabų, iš kurių daugiau nei dešimt buvo apie galimą prieštaravimą Konstitucijai.

Pavyzdžiui, Rinkimų kodekso projekto 9 straipsnio 2 dalyje buvo numatyta, kad „asmuo neturi teisės rinkti Lietuvos Respublikoje, jeigu jis neturi teisės rinkti kilmės valstybėje“, o 11 straipsnio 1 dalies 9 punkte numatyta, kad „negali būti renkamas [...] asmuo, kurio pasyvioji rinkimų teisė yra apribota kilmės valstybėje“⁴⁸. Tačiau toks Rinkimų kodekso projekto 9 straipsnio 2 dalyje ir 11 straipsnio 1 dalies 9 punkte įtvirtintas reguliavimas tiek, kiek juo ribojama trečiųjų šalių piliečių ir asmenų be pilietybės aktyvioji ir pasyvioji rinkimų teisė savivaldybių tarybų rinkimuose, jeigu ji yra apribota „kilmės valstybėje“, gali prieštarauti Konstitucijos 34 straipsniui⁴⁹.

Rinkimų kodekso projekto 11 straipsnio 1 dalies 2 punkte buvo nustatyti pasyviosios rinkimų teisės apribojimai, t. y. numatyta, kad „negali būti renkamas asmuo, kuriam likus 65 dienoms iki rinkimų dienos nėra pasibaigęs teismo nustatytas priverčiamųjų medicinos priemonių taikymas“⁵⁰. Kadangi pasyviosios rinkimų teisės apribojimai dėl neatliktos teismo nuosprendžiu paskirtos bausmės ir dėl asmens pripažinimo neveiksniu buvo numatyti Rinkimų kodekso 11 straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktuose, Seimo Teisės departamentas padarė išvadą, kad Rinkimų kodekso projekto 11 straipsnio 1 dalies 2 punktas, kuriame nustatytas savarankiškas pasyviosios rinkimų teisės apribojimas, taip pat „galimai prieštarauja Konstitucijos 34 straipsnio 2, 3 dalims, 56 straipsnio 2 daliai“⁵¹.

Dar vienas galimas prieštaravimas Konstitucijai buvo susijęs su Vyriausiosios rinkimų komisijos įgaliojimais pripažinti Seimo narių įgaliojimus nutrūkusiais. Rinkimų kodekso projekto 32 straipsnio 2 dalies 4 punkte bei 176 straipsnio 1 dalyje buvo numatyta, kad Vyriausioji rinkimų komisija priima sprendimą dėl Seimo nario įgaliojimų pripažinimo nutrūkusiais, įskaitant ir atvejus, kai Seimas panaikina Seimo nario mandatą apkaltos proceso tvarka⁵². Tačiau tai galimai prieštarauja Konstitucijos 63 straipsnio 5 punkto bei 74

48 „2022 m. sausio 11 d. Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projektas + Rinkimų kodeksas“, *supra note*, 47.

49 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2022 m. kovo 8 d. išvada“, Reg. Nr. XIVP-1279(2), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 23 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b3de39a09ed911ec9e62f960e3ee1cb6?positionInSearchResults=8&searchModelUUID=d6574c29-5d37-40d4-8b64-dda244f93e39>.

50 „2022 m. sausio 11 d. Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projektas + Rinkimų kodeksas“, Reg. Nr. XIVP-1279, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/6d6d7db072d711ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=-hn264qn0f>.

51 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2022 m. kovo 8 d. išvada“, Reg. Nr. XIVP-1279(2), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b3de39a09ed911ec9e62f960e3ee1cb6?jfwid=-hn264qn0f>.

52 „2022 m. sausio 11 d. Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projektas + Rinkimų kodeksas“, Reg. Nr. XIVP-1279, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/6d6d7db072d711ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=-hn264qn0f>.

straipsnio nuostatomis, kadangi tik Seimas gali panaikinti Seimo nario mandatą apkalto proceso tvarka (Konstitucijos 63 straipsnio 5 punktas, 74 straipsnis)⁵³.

Rinkimų kodekso projekto 11 straipsnio 1 dalies 4–7 punktuose⁵⁴ nurodytiems asmenims buvo nustatytas absoliutus pasyviosios rinkimų teisės apribojimas, kuris taip pat kėlė abejonių dėl atitikties Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai. Juo labiau kad Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad „teisėjų ir Konstitucijos 141 straipsnyje nurodytų asmenų galimybė siekti būti išrinktiems Seimo nariais vertintina kitaip, negu jų galimybė būti išrinktiems savivaldybių tarybų nariais, – pagal Konstituciją tol, kol eina atitinkamas pareigas, šie asmenys neturi teisės būti renkami Seimo nariais“⁵⁵, taip pat kad „šie asmenys negali būti renkami ir Respublikos Prezidentu“⁵⁶. Tačiau „Konstitucijos reikalavimai reiškia ne tai, kad nurodyti asmenys neturi teisės siekti būti išrinktais savivaldybių tarybų nariais (t. y. kad jie neturi pasyviosios rinkimų teisės renkant savivaldybių tarybų narius), bet tai, kad jeigu susidaro tokia teisinė situacija, kai Konstitucijos 141 straipsnyje nurodytas asmuo arba asmuo, vykdamas funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią [...] išrenkamas savivaldybės tarybos nariu, jis iki naujai išrinktai savivaldybės tarybai susirenkant į pirmąjį posėdį privalo apsispręsti, ar eiti savo ankstesnes pareigas, ar būti savivaldybės tarybos nariu“⁵⁷.

Tačiau šį kartą, nors Seimo Teisės departamentas ir pateikė daug pastabų bei įžvelgė tam tikrų Rinkimų kodekso projekto nuostatų prieštaravimą Konstitucijai, priešingai nei 2016 m., Rinkimų kodekso projektas Seimo posėdžių salėje buvo svarstomas.

2022 m. vasarą Rinkimų kodeksas „susilaukė pakankamai plataus skirtingoms politinėms jėgoms atstovaujančių Seimo narių palaikymo – jį priimant 2022 m. birželio 23 d. Seimo posėdyje dalyvavo 129 Seimo nariai, iš kurių 94 balsavo „Už“, 10 balsavo „Prieš“, o 25 Seimo nariai susilaukė“⁵⁸.

Tačiau, nepaisant didelio palaikymo, 2022 m. liepos 8 d. Lietuvos Respublikos Prezidentas grąžino Seimui pakartotinai svarstyti Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinį įstatymą Nr. XIV-1154. Respublikos

53 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2022 m. kovo 8 d. išvada“, Reg. Nr. XIVP-1279(2), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b3de39a09ed911ec9e62f960e3ee1cb6?jfwid=-hn264qn0f>.

54 Rinkimų kodekso 11 straipsnyje numatyta, kad negali būti renkamas asmuo, kuris rinkimų dieną atlieka privalomąją karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą (4 p.), profesinės karo tarnybos karys, kuris likus 65 dienoms iki rinkimų dienos nėra išėjęs į atsargą (5 p.), statutinės institucijos ar įstaigos pareigūnas, kuris likus 65 dienoms iki rinkimų dienos nėra išėjęs į pensiją (6 p.), asmuo, kuris pagal specialius įstatymus ar statutus negali dalyvauti politinių organizacijų veikloje (7 p.).

55 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2004-05-26, Nr. 85-3094.

56 *Ibid.*

57 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2003-02-25, Nr. 19-828; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2004-05-26, Nr. 85-3094; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2007-02-13, Nr. 19-722.

58 Haroldas Šinkūnas, „Rinkimų kodeksas: Kas, ką, kada ir kaip?“, *Teise.pro*, 2022 m. rugsėjo 23 d., <https://www.teise.pro/index.php/2022/09/23/h-sinkunas-rinkimu-kodeksas-kas-ka-kada-ir-kaip/>.

Prezidentas pasiūlė Rinkimų kodeksą papildyti nuostata, kad reikalavimas politiniams komitetams būti įregistruotiems ne vėliau kaip likus 180 dienų iki rinkimų dienos nebūtų taikomas per 2023 metų savivaldybių tarybų ir merų rinkimus⁵⁹. Esą, „siekianti politikų komitetų teisę dalyvauti 2023 metų savivaldybių tarybų ir merų rinkimuose“ buvo būtina pritaikyti išimtį, kuri leistų šiuose rinkimuose dalyvauti ne vėliau kaip prieš 85 dienas iki rinkimų dienos įregistruotiems politiniams komitetams⁶⁰. Šiam prezidento siūlymui „Seimo nariai taip pat pritarė kone vieningai – iš 120 posėdyje dalyvavusių Seimo narių 119 balsavo „Už“ ir tik 1 „Prieš“⁶¹.

1.3. Rinkimų kodeksas – konstitucinis įstatymas

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatyta, kad Seimas priima ne tik paprastuosius, bet ir konstitucinius įstatymus⁶².

Kaip ne kartą savo praktikoje yra nurodęs Konstitucinis Teismas, „konstitucinių įstatymų sąvoka vartojama įvairiuose Konstitucijos straipsniuose – 47, 69, 72, taip pat 150 straipsnyje. Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti konstituciniai įstatymai (konstituciniai aktai), esantys Konstitucijos sudedamąja dalimi, skiriasi nuo kitų Konstitucijoje minimų konstitucinių įstatymų tuo, kad Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti konstituciniai įstatymai (konstituciniai aktai) turi pačios Konstitucijos galią, jie priimami ir keičiami tokia pačia tvarka, kaip ir pati Konstitucija“⁶³.

Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje buvo numatyta, kad „konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas“⁶⁴. Konstitucinis Teismas, aiškindamas šias nuostatas, yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją konstituciniai įstatymai⁶⁵ yra:

59 „Lietuvos Respublikos Prezidento 2022 m. liepos 8 d. dekretas Nr. 1K-1051 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimtų Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo Konstitucinio įstatymo Nr. XIV-1154 ir su juo susijusių įstatymų grąžinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“, TAR, 2022-07-08, Nr. 15107.

60 *Ibid.*

61 Haroldas Šinkūnas, „Rinkimų kodeksas: Kas, ką, kada ir kaip?“, *Teise.pro*, 2022 m. rugsėjo 23 d., <https://www.teise.pro/index.php/2022/09/23/h-sinkunas-rinkimu-kodeksas-kas-ka-kada-ir-kaip/>; „Po svarstymo pritarta Rinkimų kodeksui“, *LRS.lt*, 2022 m. birželio 7 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35435&p_k=1&p_t=281483; „Seimas pritarė Respublikos Prezidento veto dėl Rinkimų kodekso“, *LRS.lt*, 2022 m. liepos 19 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=281876.

62 Konstitucinių įstatymų sąvoka vartojama įvairiuose Lietuvos Respublikos Konstitucijos straipsniuose – 47, 69, 72, taip pat 150 straipsnyje. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Lietuvos aidas*, 1992-11-10, Nr. 220-0.

63 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 30 d. nutarimas“, TAR, 2021-07-01, Nr. 14847.

64 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. gruodžio 1 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 1994-12-07, Nr. 94-1852; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimas“, TAR, 2014-07-11, Nr. 10117; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2003-02-25, Nr. 19-828.

65 Prof. V. Sinkevičiaus teigimu, pagal Konstituciją vieni konstituciniai įstatymai tokiais tampa dėl to, kad jie yra nurodomi (bus nurodyti) konstitucinių įstatymų sąraše (Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalis), o kiti tokiais tampa dėl to, kad jie kaip konstituciniai įstatymai yra nurodyti kuriame nors Konstitucijos straipsnyje.

„1) konstituciniai įstatymai, tiesiogiai nurodyti Konstitucijoje ir priimti Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka; 2) konstituciniai įstatymai, įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą ir priimti Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka“⁶⁶. Tačiau tai „nereiškia, kad šių konstitucinių įstatymų prigimtis, paskirtis, teisinė galia yra skirtinga, kad jie priimami, keičiami kitokia balsų dauguma, negu ta, kuri nustatyta Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje“⁶⁷.

Praėjus beveik dešimtmečiui po Konstitucijos priėmimo, t. y. 2012 metų kovo 15 d., Seimas priėmė Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinį įstatymą⁶⁸. Atsižvelgiant į tai, kad rinkimai yra kiekvienos demokratijos pagrindas, o rinkimų įstatymų kodifikavimas gali sudaryti prielaidas užtikrinti rinkimų teisės stabilumą⁶⁹, t. y. kad rinkimus reglamentuojančios teisės normos nebūtų dažnai keičiamos atsižvelgiant į politinę valią ar jos nebuvimą, įstatymo 2 straipsnio 6 punktu į Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašą buvo įrašytas Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas⁷⁰.

Rinkimų kodekso „įtraukimas į konstitucinių įstatymų sąrašą pagal Konstituciją reiškia, kad toks įstatymas turi būti priimtas ir jame nustatytas teisinis reguliavimas turi būti keičiamas sudėtingesne (palyginti su kitų įstatymų priėmimu ir pakeitimu) tvarka“⁷¹. Taip pat buvo užtikrinta, kad „konstituciniais įstatymais sureguliuoti visuomeniniai santykiai įstatymais nebus reguliuojami kitaip, kad bus garantuojamas didesnis konstituciniais įstatymais reguliuojamų visuomeninių santykių stabilumas“⁷², kuris yra „esminis rinkimų procesų patikimumo elementas“⁷³.

66 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2001-04-04, Nr. 29-938; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2003-02-25, Nr. 19-828; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2006-03-16, Nr. 30-1050.

67 Vytautas Sinkevičius, „Konstitucinių įstatymų samprata: teoriniai aspektai“, *Jurisprudencija* 104, 2 (2008). <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2618>.

68 „Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2012-03-27, Nr. 36-1772.

69 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. vasario 15 d. nutarimas“, TAR, 2019-02-15, Nr. 2373.

70 „Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2012-03-27, Nr. 36-1772.

71 Rinkimų kodeksas turėjo būti priimamas kaip konstitucinis įstatymas laikantis Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto 26¹ skirsnyje „Konstituciniai įstatymai“ nustatytų reikalavimų, kurie iš esmės skiriasi nuo paprastųjų įstatymų priėmimo taisyklių, nustatytų Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalyje ir atitinkamose Seimo statuto nuostatose.

72 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2001-04-04, Nr. 29-938; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2003-02-25, Nr. 19-828; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2006-03-16, Nr. 30-1050.

73 „Compilation of Venice Commission opinions and reports concerning the stability of electoral law“ (2020), European Commission for Democracy through Law, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2020\)020-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2020)020-e).

Tačiau nei Rinkimų kodekso „įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą faktas, nei Konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo nuostatos nesuponavo Seimo pareigos į šį sąrašą įrašytus konstitucinius įstatymus, įskaitant ir Rinkimų kodeksą, priimti per tam tikrą apibrėžtą terminą ar kitomis sąlygomis. Seimas yra saistomas priimtų įstatymų, o Konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo tikslas – sudaryti teises prielaidas priimti konstitucinius įstatymus, bet ne nustatyti pareigą juos priimti konkrečiais terminais ar kitomis sąlygomis. Seimo turima diskrecija, taip pat laisvo Seimo nario mandato principas reiškia, kad Seimas pats gali nustatyti, kada, kokiomis sąlygomis ir kokio turinio konstitucinis įstatymas turi būti priimtas“⁷⁴.

Vis dėlto 2022 m., praėjus dešimtmečiui po Konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo priėmimo, ir atsižvelgiant į tai, kad, „kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, pagal Konstituciją leisdamas įstatymus Seimas yra saistomas ne tik Konstitucijos, bet ir savo paties priimtų įstatymų“⁷⁵, kas yra „esminis konstitucinio teisinės valstybės principo elementas“⁷⁶, Seimas priėmė konstitucinį įstatymą – Rinkimų kodeksą.

Tačiau atsižvelgiant į tai, kad Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 30 d. nutarime Nr. KT135-N11/2020 konstatuota, kad „konstituciniais įstatymais turėtų būti reguliuojamos tik konstituciškai svarbios visuomeninių santykių sritys, ypač reikšmingi valstybės ir visuomenės gyvenimo klausimai, ir įvertinus tai, kad nei Vyriausiosios rinkimų komisijos, t. y. įstatymus vykdančios valstybės institucijos, kitų komisijų sudarymo ir jų veiklos procedūrinių klausimų, nei politinių kampanijų finansavimo klausimų detalai ir smulkmeniškai reglamentuoti būtent konstituciniu įstatymu nėra būtinybės ir iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos kylančio pagrindo, siekiant sistemiško ir nuoseklaus teisinio reguliavimo, yra ydinga tik konstitucinio įstatymo lygmeniu įtvirtinti detalių (procedūrinių) vien rinkimams skirtą teisinį reguliavimą“⁷⁷.

Konstitucinio Teismo nutarime taip pat nurodyta, kad „Konstituciniu įstatymu nustčius svarbiausias rinkimų organizavimo ir vykdymo taisykles, detalus rinkimų ir su jais susijusių santykių reguliavimas galėtų būti įtvirtintas paprastuosiuose (ordinarinuose) įstatymuose, kuriuos galima lengvesne tvarka pakeisti, o kai kurie klausimai galėtų būti

74 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 30 d. nutarimas“, TAR, 2021-07-01, Nr. 14847.

75 Vytautas Sinkevičius, „Konstitucinių įstatymų oficialiosios konstitucinės doktrinos nauji aspektai“, iš *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai. II dalis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020), 9–17, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/89335d94-32c9-4c72-baae-7955eff037ed/content>.

76 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2002-07-17, Nr. 72-3080; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2009-09-26, Nr. 115-4888; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 1 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2013-10-01, Nr. 103-5079.

77 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 455 „Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo Konstitucinio įstatymo projekto Nr. XIVP-1279(2), Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymo projekto Nr. XIVP-1280 ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 12, 85, 86, 88, 89, 92, 93, 544 ir 545 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1281“, TAR, 2022-05-05, Nr. 9506.

sureguliuoti ir poįstatyminiu lygmeniu⁷⁸.

Įvertinus tai, kad kodeksais paprastai „sistemiškai reguliuojamos plačios visuomeninių santykių sritys, jie pasižymi teisinio reguliavimo kompleksišku ir išsamumu, o visi Lietuvos Respublikoje galiojantys kodeksai turi paprastojo įstatymo galią, Rinkimų kodeksas vienintelis Lietuvos teisės sistemoje išsiskiria iš kitų kodeksų aukštesne teisine galia, nors dėl procedūrinių teisės normų didelės apimties rinkimų teisei yra būdingas dar didesnis detalumas nei kitoms kodifikuotoms teisės sritims⁷⁹.

Seimo Teisės departamentas pateikia ir daugiau tokias išvadas pagrindžiančių argumentų. Pavyzdžiui, 2022 m. birželio 21 d. išvadoje dėl Rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo projekto, Seimo Teisės departamentas nurodė, kad „Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas, reglamentuojantis komisijos statusą, uždavinius, sudarymą, darbo organizavimo ir sprendimų priėmimo tvarką, komisijos narių teises, pareigas, veiklos garantijas ir kita, iš esmės nėra rinkimų įstatymas, kadangi rinkimų įstatymų paskirtis – reglamentuoti politinių atstovaujamųjų institucijų (Seimo, savivaldybių tarybų, Europos Parlamento), valstybės vadovo, kitų renkamų institucijų (pavyzdžiui, savivaldybių merų) rinkimų tvarką⁸⁰. Tai, atitinkamai, reiškia, kad „Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo kodifikavimas kodekse (konstituciniame įstatyme) nebūtų konstituciškai pagrįstas ir neatitiktų ne tik rinkimų įstatymų, bet ir konstitucinių įstatymų paskirties⁸¹. Be to, „nei Lietuvos teisės tradicijoje, nei teisės sistemoje nėra pavyzdžių, kai įstatymus vykdančios valstybės institucijos statusas, uždaviniai, darbo organizavimo ir sprendimų priėmimo tvarka, veiklos garantijos ir kita būtų reglamentuojama konstituciniu įstatymu⁸².

Verta akcentuoti, kad prieš dešimtmetį Seimo Teisės departamentas išsakė gerokai daugiau argumentų. 2013 m. birželio 17 d. departamento išvadoje dėl Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso koncepcijos patvirtinimo“ projekto⁸³ buvo nurodyta, kad siūlymas Rinkimų kodekse (konstituciniame įstatyme) „nustatyti Vyriausiosios

78 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 455 „Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo Konstitucinio įstatymo projekto Nr. XIVP-1279(2), Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymo projekto Nr. XIVP-1280 ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 12, 85, 86, 88, 89, 92, 93, 544 ir 545 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1281“; TAR, 2022-05-05, Nr. 9506.

79 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2022 m. vasario 22 d. išvada“, Reg. Nr. XIVP-1279, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/7af7650093b511ec9e62f960e3ee1cb6?jfwid=-hn264qn0f>.

80 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2022 m. birželio 22 d. išvada“, Reg. Nr. XIVP-1279(3), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/60c9bac0f12511ecbfe9c72e552dd5bd?jfwid=ouujj6flr>

81 *Ibid.*

82 *Ibid.*

83 „Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gegužės 30 d. nutarimo projektas“, Reg. Nr. XIIP-634, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 16 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.449701?jfwid=ouujj6c9w>.

rinkimų komisijos ir kitų komisijų teisinę padėtį, uždavinius, įgaliojimus, veiklos principus, jos sudarymo, darbo organizavimo tvarką ir finansavimą⁸⁴.

- 1) gali neatitikti konstitucinių įstatymų paskirties „reglamentuoti ypač reikšmingus visuomeninius santykius ir taip užtikrinti jų stabilumą“⁸⁵;
- 2) gali neatitikti Konstitucinio Teismo 2012 m. spalio 26 d. išvados VI motyvuojamos dalies 3 punkto „[...] Šiuo požiūriu pažymėtina, kad „Seimas yra įsipareigojęs atlikti rinkimų įstatymų reviziją ir patvirtinti Lietuvos Respublikos rinkimų kodeksą“⁸⁶ [...], nes Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas savo esme ir paskirtimi yra ne rinkimų įstatymas, o institucinis įstatymas (pvz., toks pat kaip Teismų įstatymas, Valstybės gynimo tarybos įstatymas, Prokuratūros įstatymas ir pan.);
- 3) gali disonuoti su valstybės institucijų sistema, nes Vyriausioji rinkimų komisija ir rinkimų komisijos Lietuvos institucinėje sistemoje tokios būtų vienintelės ir taip gali būti priešpriešinamos visoms valstybės institucijoms, per kurias yra vykdomos valstybės funkcijos. Konstitucijoje, taip pat Konstitucinio Teismo aktuose išdėstytoje valstybės institucijų sampratos ir valstybės institucijų sistemos doktrinoje⁸⁷ nėra nuostatų, kuriomis gali būti grindžiama galimybė kurios nors valstybės institucijos statusą ir jos sudarymo tvarką, įgaliojimų trukmę ir kt. reglamentuoti konstitucinio įstatymo lygmeniu. Priešingai, Seimo Teisės departamentas nurodė, kad net ir Konstitucijoje įtvirtintą „valstybės valdžios institucijų (Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės, teismų) struktūrą, darbo organizavimo ir įgaliojimų vykdymo tvarką“⁸⁸ (tiek kiek jų nereglementuoja Konstitucija) reglamentuoja atitinkamai Seimo statutai, turintys įstatymo galią (Konstitucijos 76 straipsnis), Respublikos Prezidento įstatymas, Vyriausybės įstatymas (93 straipsnis), Teismų įstatymas (Konstitucijos 111 straipsnis), Konstitucinio Teismo įstatymas (Konstitucijos 102

84 „Lietuvos Respublikos Seimo Teisės departamento 2013 m. birželio 17 d. išvada“, Reg. Nr. XIIP-634, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 18 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.451053?jfwid=ouujj6c9w>.

85 „Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2012-03-27, Nr. 36-1772; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2001-04-04, Nr. 29-938; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2003-02-25; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2006-03-16, Nr. 30-1050.

86 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2013 m. birželio 17 d. išvada“, Reg. Nr. XIIP-634, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 18 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.451053?jfwid=ouujj6c9w>.

87 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2004-12-18, Nr. 181-6708; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2005-07-19, Nr. 87-3274; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2009-06-11, Nr. 69-2798; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2009-09-26, Nr. 115-4888; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2010-05-15, Nr. 56-2766.

88 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2013 m. birželio 17 d. išvada“, Reg. Nr. XIIP-634, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 18 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.451053?jfwid=ouujj6c9w>.

straipsnis). Vyriausiosios rinkimų komisijos kaip institucijos statusą, kiek jo ne-reglamentuoja pati Konstitucija, reglamentuoja paprasti įstatymai (subordinuoti konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai), priimami, keičiami, pildomi ar pripažįstami netekusiais galios „Seimo statuto 113 straipsnio 1 dalyje nustatyta Seimo narių balsų dauguma (išskyrus Seimo statutą, kuris gali būti keičiamas, pildomas ar pripažįstamas netekusiu galios didesne nei pusės visų Seimo narių balsų dauguma – Seimo statuto 262 straipsnis)⁸⁹;

- 4) gali sudaryti teises prielaidas Vyriausiąją rinkimų komisiją (taip pat kitas rinkimų komisijas) dėl jos sudarymo ir darbo tvarkos reglamentavimo konstitucinio įstatymo lygmeniu iškelti net ir virš Seimo, kuris ją sudaro (Konstitucijos 67 straipsnio 13 punktą) ir kuriam ši komisija yra atskaitinga;
- 5) gali sudaryti teises prielaidas Seimui pasunkinti galimybę iškilus būtinumui operatyviai pakeisti tapusį netinkamu teisinį reguliavimą (arba paaiškėjus teisės spragai), pvz., dėl šios komisijos sudarymo tvarkos (kandidatams keliamų reikalavimų arba kad ir procedūrinį klausimą dėl kandidatų į Vyriausiosios rinkimų komisijos narius delegavimo) ar darbo organizavimo klausimų dėl sudėtingos konstitucinio įstatymo keitimo tvarkos⁹⁰.

Taigi, nepaisant to, jog tai, kad Vyriausioji rinkimų komisija, jos funkcijos ir kt. teisinio reglamentavimo aspektai aptarti Rinkimų kodekse gali užtikrinti didesnę šios institucijos nepriklausomumą (nors ji visada buvo nepriklausoma institucija) ar stabilumą, nes, atsižvelgiant į politinę daugumą, nebus keičiami institucijos veiklą reglamentuojantys teisės aktai, tačiau, kita vertus, toks teisinis reglamentavimas, remiantis išdėstytais argumentais, kelia pagrįstą abejonių dėl atitikties konstitucinių įstatymų paskirčiai.

Kaip viena alternatyvų išvengti šių prieštaravimų galėtų būti konstitucinių įstatymų sąrašo pakeitimas jame atsisakant Rinkimų kodekso, o vietoje jo įrašant, pavyzdžiui, Rinkimų pagrindų konstitucinį įstatymą, kuriame būtų aptarti tik patys svarbiausi rinkimų organizavimo ir vykdymo aspektai⁹¹. Būtų galima numatyti, kad Rinkimų kodeksas ar Rinkimų įstatymas yra paprastas įstatymas, kurį, esant poreikiui, būtų galima greitai ir nesudėtingai pakeisti. Tačiau, kaip rodo praktika, nei karto nebuvo inicijuotos konstitucinių įstatymų sąrašą numatančio įstatymo pataisos, kuriomis būtų siūlyta išbraukti Rinkimų kodeksą iš konstitucinių įstatymų sąrašo.

Kita alternatyva – „atsisakyti Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo kodifikavimo konstituciniame įstatyme“⁹² išbraukiant iš jo nuostatas, kad „Rinkimų kodeksas nustato

89 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2013 m. birželio 17 d. išvada“, *supra note*, 88.

90 Konstitucinis įstatymas priimamas, jeigu už jį balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių balsų dauguma, o keičiamas ne mažesne nei 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma (Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalis, Seimo statuto 171²–171⁴ straipsniai).

91 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2022 m. birželio 21 d. išvada“, Reg. Nr. XIVP-1279(3), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/60c9bac0f12511ecbfe9c72e552dd5bd?jfwid=ouujf6flr>.

92 *Ibid.*

Vyriausiosios rinkimų komisijos statusą, veiklos principus, uždavinius ir funkcijas, sudarymo bei darbo organizavimo tvarką⁹³. Vis dėlto, nors tokia alternatyva egzistavo nuo pat pirmųjų Rinkimų kodekso rengimo dienų, kai buvo sudarytos darbo grupės, kurioms buvo pavesta išanalizavus Lietuvos rinkimų sistemas, surinkus ir apibendrinus suinteresuotų asmenų siūlymus dėl rinkimų procesų tobulinimo, pateikti teisės aktų pakeitimus, ji nebuvo pasirinkta. Galbūt tai susiję su tuo, kad ir kitų šalių rinkimų kodeksuose nuostatos, reglamentuojančios rinkimų komisijų statusą ir veiklą, yra išdėstytos.

Antai Gruzijos rinkimų kodekso 1 straipsnyje nurodyta, kad įstatymas reglamentuoja santykius, susijusius su Gruzijos prezidento, Gruzijos parlamento, savivaldybės atstovaujamosios institucijos Sakrebulo, savivaldybės vykdomosios institucijos – mero rinkimų rengimu ir vykdymu, taip pat su referendumų ir plebiscitų rengimu ir vykdymu. Taip pat nurodoma, kad šis įstatymas nustato rinkimų dalyvių teises ir garantijas, su rinkimais / referendumais susijusių išlaidų teisėtumo ir skaidrumo užtikrinimo tvarką, Gruzijos rinkimų administracijos steigimą ir jos įgaliojimus; ir ginčų sprendimo ir atsakomybės skyrimo tvarką⁹⁴. Moldovos rinkimų kodekso trečias skyrius taip pat skirtas Centrinės rinkimų komisijos, apygardų ir apylinkių sudarymo ir veiklos klausimams reglamentuoti⁹⁵. Nors Azerbaidžano rinkimų kodekso preambulėje numatyta, kad kodeksas nustato tik Azerbaidžano Respublikos parlamento – Milli Majlis, Azerbaidžano Respublikos prezidento, savivaldybių deputatų rinkimų ir visos šalies gyventojų apklausos – referendumo organizavimo ir vykdymo taisykles⁹⁶, vis dėlto pačiame kodekse aptariama ir komisijos narių sudarymo tvarka, statusas, įgaliojimų trukmė ir t. t.

2. Naujasis rinkimų teisinis reglamentavimas

2.1. Teisinio reglamentavimo pokyčiai

2022 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojus Rinkimų kodeksui, neteko galios „Seimo rinkimų įstatymas, Prezidento rinkimų įstatymas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas, Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas, Politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymas“⁹⁷.

93 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, TAR, 2022-07-20, Nr. 15851.

94 „Election Code of Georgia“, žiūrėta 2022 m. liepos 2 d., <https://matsne.gov.ge/en/document/view/1557168?publication=80>.

95 „Republic of Moldova Electoral Code“, žiūrėta 2022 m. liepos 3 d., [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2017\)020-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2017)020-e).

96 „The Republic of Azerbaijan Electio Code“, žiūrėta 2022 m. liepos 3 d., [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2003\)047-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2003)047-e).

97 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, TAR, 2022-07-20, Nr. 15851.

Nors dauguma rinkimų įstatymuose buvusių nuostatų liko galioti ir naujame Rinkimų kodekse, tačiau atsirado ir naujovių. Pavyzdžiui, „Rinkimų kodekse nustatyti mažesni rinkimų užstatai kandidatams į savivaldybių tarybas, jei kandidatų sąrašė įrašyti asmenys eina pareigas, nesuderinamas su tarybos nario pareigomis. Rinkimų užstatas tokiems kandidatams nuo 10 vidutinio minimalaus darbo užmokesčio (VMDU) mažėja iki 2 VMDU“ (Rinkimų kodekso 88 straipsnio 6 dalis)⁹⁸. Nors dar 2015 m. įstatymų leidėjas laikėsi pozicijos, kad rinkimų užstatą dėl nesuderinamų pareigų reikia didinti, kadangi tik taip pavyks užkirsti kelią rinkėjų apgaulinėjimui, kai rinkimuose dalyvaujantys kandidatai atsisako mandato⁹⁹.

Dar vienas visus rinkimuose dalyvaujančius kandidatus paliesiantis pokytis – pareiškinių dokumentų teikimas tik elektroniniu būdu (Rinkimų kodekso 78 straipsnio 7 dalis). Viena vertus, šiandien dauguma paslaugų teikiamos elektroninėje erdvėje, vartotojų naudojimasis jomis kiekvienais metais auga. Kita vertus, ne visi politinės kampanijos dalyviai gali turėti galimybes pareiškinius dokumentus teikti tokiu būdu. Todėl svarstyтина, ar toks ribojimas nepažeidžia kandidatų pasyviosios rinkimų teisės.

Pagal iki šiol galiojusį reglamentavimą buvo numatyta, kad kandidatų pareiškinių dokumentų duomenys turi būti skelbiami 10 metų. Rinkimų kodeksas panaikina šį apribojimą – kandidatų duomenys Vyriausiosios rinkimų komisijos svetainėje bus skelbiami neterminuotai (išskyrus kandidato telefono numerį, el. pašto adresą, interneto svetainę, socialinių tinklų paskyras ir pan., šie duomenys bus skelbiami tik iki politinės kampanijos pabaigos)¹⁰⁰.

Rinkimų kodekse patikslinta ir anksčiau galiojusio Lietuvos Respublikos politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo 2 straipsnio 8 punkte įtvirtinta politinės reklamos sąvoka (95 straipsnio 1 dalis). Nuo šiol politinė reklama skirstoma ne tik į „teigiamą, bet ir neigiamą informaciją apie politinės kampanijos dalyvį ar politinę organizaciją. Kitaip tariant, politinė reklama gali būti ne tik teigiamai nušviečianti politinės kampanijos dalyvį, bet ir siekianti sukelti neigiamą poveikį jo atžvilgiu, o vienas iš jos tikslų gali būti siekis paveikti rinkimų rezultatus. Kitas svarbus aspektas – politinės kampanijos metu su ja susijusią politinę reklamą gali užsakyti tik politinės kampanijos dalyviai ar jų vardu veikiantys asmenys“ (Rinkimų kodekso 95 straipsnio 3 dalis)¹⁰¹.

98 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, *supra note*, 97.

99 „Siūloma didinti užstatą, kai mandatas nesuderinamas su pareigomis“, *Kauno diena*, 2015 m. vasario 6 d., <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/siuloma-didinti-uzstata-kai-mandatas-nesuderinamas-su-pareigomis-673821>.

100 Vadovaujantis Bendrojo asmens duomenų apsaugos reglamento 5 straipsnio 1 dalies c punktu, asmens duomenys turi būti adekvatūs, tinkami ir tik tokie, kurių reikia siekiant tikslų, dėl kurių jie tvarkomi (duomenų kiekio mažinimo principas). „2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas)“, *OJ L 119*, 4.5.2016, p. 1–88, žiūrėta 2022 m. liepos 21 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679_.

101 „Atnaujintose politinės reklamos skelbimo tvarkose – naujovės“, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, 2022 m. rugpjūčio 29 d., <https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/1/atnaujintose-politines-re>

Be to, yra pokyčių, susijusių su išorinės politinės reklamos skelbimu ir politinės reklamos žymėjimu. Taip pat rinkimų agitacija draudžiama trumpesnę laikotarpį (Rinkimų kodekso 64 straipsnio 2 dalis 3)¹⁰². Rinkimų kodeksas nustato, kad „rinkimų ir referendumų agitacija neatsižvelgiant į jos būdus ir formas draudžiama likus 7 valandoms iki balsavimo rinkimų dieną pradžios ir rinkimų dieną iki balsavimo pabaigos“¹⁰³. Kitaip tariant, „agitacija ir politinės reklamos skleidimas draudžiamas rinkimų dieną nuo vidurnakčio iki 20 val.“¹⁰⁴ Anksčiau galiojusiuose rinkimų įstatymuose buvo numatytas 30 val. iki rinkimų dienos agitacijos draudimas.

Dar viena svarbi Rinkimų kodekse įstatymų leidėjo įtvirtinta naujovė – ribotas skaičius merų kadencijų. Nuo šiol mero pareigas asmuo galės eiti tik 3 kadencijas iš eilės (Rinkimų kodekso 11 straipsnio 5 dalis)¹⁰⁵.

Įstatymų leidėjas, sprenddamas dėl rinkimų teisinio reglamentavimo pokyčių, atsižvelgė ir į rinkėjų poreikius, ir numatė patogesnę balsavimo rinkimuose tvarką. Tai – „daugiau balsavimo dienų, didesnis balsavimo vietų skaičius ir paankstinta balsavimo iš anksto laiko pradžia turėtų padėti išvengti eilių bei pabalsuoti patogiau pasiekiamose erdvėse“¹⁰⁶. Nustatyta, kad balsavimas iki rinkimų dienos galės vykti ne tik savivaldybės pastatuose, bet ir kitose balsavimui tinkamose vietose (Rinkimų kodekso 134 straipsnio 2 dalis)¹⁰⁷. Padidinta ir balsavimo dienų (Rinkimų kodekso 134 straipsnio 3 dalis). Svarbu paminėti, kad siekiant padaryti balsavimą patogesnę ir taip padidinti rinkėjų aktyvumą, iš anksto balsavimas vyks paskutinį iki rinkimų likusį antradienį, trečiadienį ir ketvirtadienį iki rinkimų dienos, taip pat viena diena anksčiau prasidės ir balsavimas išankstinio balsavimo dienomis. Nuo šiol visomis balsavimo dienomis, įskaitant išankstinį balsavimą, ir balsavimą rinkimų dieną, rinkėjų bus laukiama nuo 7 iki 20 val.

Įstatymų leidėjas Rinkimų kodekse peržiūrėjo anksčiau galiojusį reglamentavimą ir pakeitė nuolatinio savivaldybės gyventojų apibrėžimą. Taip pat sutrumpėjo terminas deklaruoti savo gyvenamąją vietą savivaldybėje iki rinkimų dienos 60 dienų vietoje buvusių 90 dienų (Rinkimų kodekso 8 straipsnio 3 dalis)¹⁰⁸.

klamos-skelbimo-tvarkose-%E2%80%93-naujoves.

102 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, TAR, 2022-07-20, Nr. 15851.

103 „Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. sausio 11 d. aiškinamasis raštas“, Reg. Nr. XIVP-1279, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/6d3672b072d811ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=-hn264qn0f>.

104 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, TAR, 2022-07-20, Nr. 15851.

105 *Ibid.*

106 „Pradeda galioti Rinkimų kodeksas“, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, 2022 m., <https://www.vrk.lt/en/2022naujienos/-/content/10180/7/pradeda-galioti-rinkimu-kodeksas>.

107 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, TAR, 2022-07-20, Nr. 15851.

108 *Ibid.*

Dar vienas pokytis – rinkimuose dalyvaujančius kandidatus pinigėmis aukomis norintys paremti rinkėjai galės tai padaryti laisviau, kadangi aukotojams nebėra prievolės deklaruoti turtą, pakaks tik deklaruoti pajamas (Rinkimų kodekso 110 straipsnio 4 dalis)¹⁰⁹. Tačiau panaikinta anksčiau galiojusi teisė politinės kampanijos dalyviams remti grynaisiais pinigais. Nuo šiol visas aukas politinės kampanijos dalyviams ir kandidatams aukotojai turėtų pervesti tik mokėjimo pavedimais (Rinkimų kodekso 112 straipsnio 4 dalis)¹¹⁰.

Kadangi Rinkimų kodeksas buvo įrašytas į konstitucinių įstatymų sąrašą, siekiant pakeisti Rinkimų kodekso normas ateityje, pakeitimai galės būti priimami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma, t. y. surenkant ne mažiau kaip 85 Seimo narių balsus¹¹¹.

2.2. Teisinio reguliavimo neaiškumai

Teisinis terminas „Rinkimų kodeksas“ aiškinant jį lingvistiškai suponuoja, kad šiame konstituciniame įstatyme bus reglamentuojami išskirtinai su rinkimais susiję teisiniai santykiai. Tačiau, kaip matyti iš turinio, šiame teisės akte reglamentuojami ir tiesiogiai su rinkimų organizavimu bei vykdymu nesusiję klausimai¹¹². Pavyzdžiui, XVI skyriuje „Nesuderinamos pareigos. Įgaliojimų nutūkimas. Laisvos vietos užėmimas“ aptariamas renkamų asmenų pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis. Atsižvelgiant į Rinkimų kodekso prigimtį, tokie klausimai turėtų būti aptariami paprastuose teisės aktuose, pavyzdžiui, Vietos savivaldos įstatyme, bet ne konstituciniame Rinkimų kodekse, kurį iškilus būtinybei greitai pakeisti bus sudėtinga.

Nemažai klausimų kelia ir pasirinkta Rinkimų kodekso struktūra. Panašius rinkimų aspektus reglamentuojančios teisės normos išdėstomos nenuosekliai, įvairiuose kodekso straipsniuose. Pavyzdžiui, Rinkimų kodekso 2 straipsnyje „Rinkimų sistemos“ vietoje to, kad būtų aptariamos tik rinkimų sistemos, straipsnyje aprašoma Seimo narių, Respublikos Prezidento, merų, tarybos narių, Europos Parlamento narių įgaliojimų trukmė, savivaldybėse renkamų tarybos narių skaičius. Nors apie renkamas institucijas dėstoma tiek Rinkimų kodekso III skyriuje „Rinkimų teisė“, tiek ir kitų skyrių atitinkamuose straipsniuose.

Nėra suprantama, dėl kokių priežasčių Rinkimų kodekse atskirai išskiriami aktyvios ir pasyviosios rinkimų teisės ribojimai, nes tai prieštarauja Venecijos komisijos rekomendacijoms, numatančioms, kad „rinkimų įstatymai turėtų būti tikslūs, aiškūs ir lengvai

109 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, *supra note*, 107.

110 *Ibid.*

111 „Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2012-03-27, Nr. 36-1772.

112 Su rinkimais nesusiję klausimai Rinkimų kodekse reglamentuojami ir kitose šalyse. Pavyzdžiui, Moldovoje, Rinkimų kodekso 13 skyrius yra skirtas išimtinai referendumo klausimams reglamentuoti.

suprantami tiek rinkimų pareigūnams, tiek kandidatams, tiek rinkėjams¹¹³. Todėl, siekiant daugiau aiškumo, jie turėtų būti nurodyti viename kodekso straipsnyje¹¹⁴. Taip, pavyzdžiui, yra Moldovoje, kur Rinkimų kodekso 11–12 straipsniuose aptariama aktyvioji ir pasyvioji rinkimų teisė, o 13 straipsnyje – tokių teisių ribojimai, apimantys ir aktyviosios, ir pasyviosios rinkimų teisės ribojimus¹¹⁵.

Struktūrinio vientisumo pasigendama ir kitais Rinkimų kodekso reglamentuojamais klausimais. Pavyzdžiui, Rinkimų kodekso 27 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas ir nariai prieš pradėdami eiti pareigas prisiekia šio kodekso nustatyta tvarka“¹¹⁶. O 35 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „asmuo, paskirtas Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininku ar nariu, prieš pradėdamas eiti pareigas, per 15 dienų po šio paskyrimo dienos prisiekia Lietuvos valstybei“¹¹⁷.

Rinkimų kodekso 34 straipsnyje aptariamas Vyriausiosios rinkimų komisijos sudarymas, o 35 straipsnyje – komisijos narių priesaika. Žemesnio lygmens rinkimų komisijų narių sudarymo klausimai reglamentuojami 46 kodekso straipsnyje, o rašytinio pasižadėjimo davimo tvarka ir kiti susiję klausimai – 27 straipsnyje.

Rinkimų kodekso 48 straipsnyje aprašomas apylinkių rinkimų komisijų sudarymas, o su šiuo klausimu glaudžiai susijęs apylinkių ir referendumo komisijų narių rezervas aptariamas kodekso 29 straipsnyje.

Nuoseklumo trūksta ir reglamentuojant pareiškinių dokumentų pateikimą. Pavyzdžiui, 75 straipsnyje pateikiamas pareiškinių dokumentų sąrašas. O pats pareiškinių dokumentų pateikimas aprašomas 78 straipsnyje, papildymas – 86-tame, teisė atšaukti – 87-tame kodekso straipsnyje. Kodekso 76 straipsnis „Kandidato anketa“ suponuoja, kad jame bus reglamentuojami klausimai, susiję su kandidato anketa, tačiau straipsnio 4 dalyje nurodoma, kokie duomenys turi būti pateikiami kandidato biografijoje. Nors tiek kandidato anketa, tiek ir biografija yra pareiškiniai dokumentai, tačiau nėra aišku, kodėl kandidato biografijos klausimai reglamentuojami prie kandidato anketos.

Aiškumo stokoja ir teisinis reglamentavimas, susijęs su rinkimų sistemomis. Pavyzdžiui, Rinkimų kodekso 2 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „Lietuvos Respublikoje rinkimai rengiami pagal proporcinę rinkimų sistemą ir daugumos atstovavimo (mažoritarinę)

113 „European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) Report on Electoral Law and Electoral Administration in Europe, Synthesis study on recurrent challenges and problematic issues“ (2020), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)023-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)023-e).

114 Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija yra ne kartą yra pabrėžusi, kad konkretumo stokojančios teisės aktų (kodeksų) nuostatos kelia susirūpinimą. „Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos nuomonė „Dėl Gruzijos rinkimų kodekso projekto“, žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 2 d., <https://www.osce.org/files/f/documents/c/6/34817.pdf>.

115 „Republic of Moldova Electoral Code“, žiūrėta 2022 m. liepos 18 d., [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2017\)020-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2017)020-e).

116 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, TAR, 2022-07-20, Nr. 15851.

117 *Ibid.*

rinkimų sistemą¹¹⁸. Toks teisinis reglamentavimas leidžia daryti išvadą, kad visi be išimties Lietuvoje vykstantys rinkimai organizuojami taikant šias abi rinkimų sistemas. Nors, kaip matyti iš straipsnio 2, 3 ir kitų dalių, skirtingi rinkimai vykdomi pagal skirtingas rinkimų sistemas.

Taip pat nėra aišku, dėl kokių priežasčių buvo atsisakyta įvardyti, kad Seimo rinkimai vyksta pagal mišrią rinkimų sistemą. Juk iki Rinkimų kodekso įsigaliojimo galiojusio Seimo rinkimų įstatymo 1 straipsnyje buvo aiškiai numatyta, kad „Seimo nariai renkami ketveriems metams vienmandatėse ir daugiamandatėje rinkimų apygardose, remiantis visuotine ir lygia rinkimų teise, slaptu balsavimu tiesioginiuose mišrios sistemos rinkimuose“¹¹⁹. Be to, tai, kad Seimas renkamas pagal mišrią rinkimų sistemą ne kartą savo praktikoje buvo konstatavęs ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas¹²⁰.

Žvelgiant į naujajame Rinkimų kodekse įtvirtintą teisinį reglamentavimą klausimų kyla ir dėl Seimo rinkimų antrojo turo. Anksčiau galiojusio Seimo rinkimų įstatymo 88 straipsnio 1 dalyje buvo numatyta, kad „vienmandatėje rinkimų apygardoje išrinktu laikomas kandidatas, jeigu rinkimuose dalyvavo ne mažiau kaip 40 procentų į tos rinkimų apygardos rinkėjų sąrašus įrašytų rinkėjų ir tas kandidatas gavo daugiau kaip pusę rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, o jeigu rinkimuose dalyvavo mažiau kaip 40 procentų į tos rinkimų apygardos rinkėjų sąrašus įrašytų rinkėjų, išrinktu laikomas tas kandidatas, kuris gavo daugiausia, bet ne mažiau kaip vieną penktadalį visų į tos rinkimų apygardos rinkėjų sąrašus įrašytų rinkėjų balsų“¹²¹. O Rinkimų kodekso 167 straipsnio 2 dalies 1 punkte išliko tik nuostata, kad „Seimo rinkimų vienmandatėje rinkimų apygardoje išrinktu laikomas daugiausia rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų gavęs kandidatas, bet ne mažiau kaip 1/5 visų į tos rinkimų apygardos rinkėjų sąrašus įrašytų rinkėjų balsų“¹²². Vadinasi, tam, kad Seimo rinkimuose vienmandatėje rinkimų apygardoje kandidatas būtų išrinktas, pakanka tik penktadalio į rinkėjų sąrašus įrašytų rinkėjų balsų, tačiau nėra svarbu, kiek rinkėjų rinkimuose dalyvavo. Tokiu atveju didėja tikimybė, kad antrasis rinkimų turas Seimo rinkimuose vienmandatėse rinkimų apygardose taps retu reiškiniu.

Be to, analizuojant Rinkimų kodeksą nėra aišku, dėl kokių priežasčių pasikeitė pakartotinių rinkimų organizavimo terminas. Pavyzdžiui, jeigu anksčiau galiojusiame Prezidento rinkimų įstatymo 74 straipsnio 8 dalyje buvo numatyta, kad „jeigu Respublikos Prezidento rinkimuose balsuojant pirmą kartą dalyvavo ne daugiau kaip du kandidatai ir nė vienas negavo reikiamo balsų skaičiaus, rengiami pakartotiniai Respublikos Prezidento rinkimai

118 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, supra note, 116.

119 „Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas“, *Lietuvos aidas*, 1992-07-18, Nr. 139-0.

120 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. nutarimas“, *Valstybės žinios*, 2008-10-04, Nr. 114-4367.

121 „Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas“, *Lietuvos aidas*, 1992-07-18, Nr. 139-0.

122 Pabrėžtina, kad į anksčiau galiojusio Seimo rinkimų įstatymo 88 straipsnio 1 dalies nuostatas panaši nuostata buvo įtvirtinta ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 84 straipsnio 2 dalyje. Tačiau rengiant ir priimant naująjį Rinkimų kodeksą ji išliko. O Seimo rinkimų atveju jos buvo atsisakyta.

ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo Respublikos Prezidento rinkimų dienos, tai dabartinis kodekso 14 straipsnio 2 dalis numato, jog pakartotiniai rinkimai turi būti surengti ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo jų paskelbimo dienos¹²³. Įvertinus tai, kad pakartotinius rinkimus Vyriausioji rinkimų komisija turi paskelbti „per 15 dienų nuo tos dienos, kai atsirado pagrindas rengti šiuos rinkimus“¹²⁴ (t. y. kai neįvyksta rinkimai arba rinkimų rezultatai pripažįstami negaliojančiais (Rinkimų kodekso 14 straipsnio 1 dalis)), ir tai, kad pagrindas paskelbti rinkimus gali atsirasti po Respublikos Prezidento rinkimų praėjus ne daugiau nei 7 dienoms (Rinkimų kodekso 179 straipsnio 3 dalis), ir jeigu Prezidento rinkimuose dalyvaus ne daugiau nei du kandidatai, kurių nei vienas negaus reikiamo balsų skaičiaus, pakartotiniai rinkimai įvyks trimis savaitėmis vėliau nei jie būtų buvę organizuojami pagal Prezidento rinkimų įstatymą.

2.3. Siūlymai keisti Rinkimų kodeksą

2022 m., priėmus naująjį Rinkimų kodeksą, to meto Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas Stasys Šedbaras teigė, kad „Rinkimų kodekso konstitucinio įstatymo statusas įneš stabilumo į Lietuvos politinę sistemą, eliminuos galimybę lengvai keisti rinkimų „žaidimo taisykles“ pagal vienu ar kitu metu dominuojančios parlamentinės daugumos užgaidas“¹²⁵.

Viena vertus, gerai, kad keičiantis politiniams vėjams ar politinių organizacijų reitingams apklausoje Rinkimų kodeksas nebus keičiamas. Tačiau, kita vertus, praėjus vos vieniems rinkimams (2023 m. savivaldybių tarybų ir merų), išryškėjo daug teisinio reglamentavimo probleminių aspektų ir teisinio neapibrėžtumo. Dėl to atsirado poreikis imtis konstitucinio įstatymo pataisų, kurias priimti yra gerokai sudėtingiau nei ordinarinių teisės aktų atveju.

Tarp siūlymų keisti dabartinį teisinį reglamentavimą buvo pateiktas siūlymas į institucijų, kurioms privalu pateikti informaciją apie asmens atžvilgiu priimto apkaltinamojo nuosprendžio vykdymą, sąrašą įrašyti Vyriausiąją rinkimų komisiją. Tokia pataisa susijusi su situacija, kai 2023 m. kovą vykusių savivaldybių tarybų ir merų rinkimų metu „Vyriausioji rinkimų komisija po pirmojo tiesioginių merų rinkimų turo iš rinkimų kovos pašalino į antrąjį Anykščių ir Visagino rajono merų rinkimų turą patekusius kandidatus, kuriems Panevėžio apygardos teismo nuosprendžiais buvo skirtos baudžiamojo poveikio priemonės, draudžiančios šiems asmenims kelerius metus eiti tam tikras pareigas“¹²⁶. Ta-

123 Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas⁴, TAR, 2022-07-20, Nr. 15851.

124 *Ibid.*

125 „Seimo darbo grupės dėl rinkimų sistemų peržiūros pranešimas“, *Elta spaudos centras*, 2022 m. sausio 6 d., <https://elta.lt/lt/pranesimai-spaudai/seimo-darbo-grupes-del-rinkimu-sistemu-perziuros-pranesimas-223995>.

126 „Konservatoriai teikia Rinkimų kodekso ir kitų įstatymų pataisas: bando spręsti iškilusias problemas“, *15min*, 2023 m. gegužės 9 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/a-vysniauskas-teikiame-rinkimu-kodek->

čiau teismai rinkimų prievaidzo sprendimus panaikino dėl „procesinių pažeidimų bei neišaiškių teismo nuosprendžio formuluočių“¹²⁷. Iš vienos pusės, tai, kad teismai bus įpareigoti tiesiogiai komisijai teikti kandidatų atžvilgiu priimtus nuosprendžius, padės užtikrinti, kad ji informaciją gaus laiku. Tačiau, kita vertus, tam, kad komisija galėtų atitinkamus sprendimus, remdamasi teismų apkaltinamaisiais nuosprendžiais, priimti, būtinas ne tik Rinkimų kodekse įtvirtintas teisinis pagrindas, aiškiai nubrėžiantis ribą, kada teistumą turintys asmenys negali dalyvauti rinkimuose, bet ir savo turiniu aiškūs, vietos interpretacijoms nepalikantys teismų apkaltinamieji nuosprendžiai.

Tarp siūlymų keisti dabartinį teisinį reglamentavimą buvo ir siūlymas numatyti, kad „kandidatas, likus 65 dienoms iki rinkimų turėtų būti baigęs ne tik teismo paskirtą baudmę, bet ir baudžiamojo poveikio priemonę“¹²⁸. Manytina, kad toks siūlymas suteiks aiškumo ne tik patiems kandidatams, bet ir už rinkimų organizavimą atsakingai Vyriausiajai rinkimų komisijai. Kandidatams nereikės papildomai gaišti laiko ir aiškintis arba savaip interpretuoti, ar teismo paskirtos baudmės atlikimas apima baudžiamojo poveikio priemonę, ar ne.

Dar vienas siūlymas buvo susijęs su pareiškiniais dokumentais. Siūloma, kad „pareiškiniai kandidatų ir partijų dokumentai dalyvauti rinkimuose Vyriausiajai rinkimų komisijai galėtų būtų pradėti teikti prasidėjus politinės kampanijos laikotarpiui (dabar tik pasibaigus politinės kampanijos dalyvių registracijai), o šis procesas baigtųsi likus 80–100 dienų iki rinkimų dienos, priklausomai nuo rinkimų pobūdžio“¹²⁹. Tuo metu „pareiškinių dokumentų priėmimas buvo pradedamas likus 83 dienoms iki rinkimų“¹³⁰. Numačius ilgesnį pareiškinių dokumentų pateikimo terminą, viena vertus, būtų užtikrinta, kad Vyriausioji rinkimų komisija turės „daugiau laiko dokumentų peržiūrai, taip pat, kad pareiškiniai dokumentai nebūtų teikiami tarpušvenčiu, kaip nutinka per kiekvienus savivaldybių tarybų ir merų rinkimus“¹³¹. Kita vertus, siūlomu teisiniu reguliavimu pakeitus pareiškinių dokumentų pateikimo pradžios ir pabaigos terminus ir jų pateikimo tvarką, būtų suardytas rinkimų proceso nuoseklumas¹³².

Siūlymą keisti pareiškinių dokumentų pateikimo terminus paskatino 2023 m.

so-ir-kitu-istatymu-pataisais-kurios-sprestu-pastaruosiuose-savivaldos-rinkimuose-isryskejusias-problemas-56-2050250.

127 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. balandžio 19 d. sprendimas Nr. AB-6418-3-66-3-00033-2023-1“; TAR, 2023-03-31, Nr. 5935; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. kovo 23 d. sprendimas Nr. AB-6418-3-66-3-00033-2023-1“; TAR, 2023-03-31, Nr. 5935.

128 „Seimo nario Andriaus Vyšniausko pranešimas: „Teikiame Rinkimų kodekso ir kitų įstatymų pataisais, kurios spręstų pastaruosiuose savivaldos rinkimuose išryškėjusias problemas“, *LRS.lt*, 2023 m. gegužės 9 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=36002&p_k=1&p_t=284740.

129 *Ibid.*

130 *Ibid.*

131 *Ibid.*

132 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2023 m. gegužės 22 d. išvada“, Reg. Nr. XIYP-2709(2), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. liepos 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/242fd310f88b11ed649a2a873fdbdf?positionInSearchResults=13&searchModelUUID=7e4e811f-357c-408f-ab92-921e3e2be34e>.

savivaldybių tarybų ir merų rinkimų metu priimti Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimai dėl šimtų asmenų neregistravimo kandidatais, komisijos vertinimu, dėl netinkamai pateiktų pareiškinių dokumentų. Tada Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo byloje, kurių buvo daugiau nei dešimt, nurodė, kad „pagal Rinkimų kodekso 84 straipsnio 1 dalį, Vyriausioji rinkimų komisija užtikrina, jog rinkimų procese būtų sudarytos realios galimybės aktyviąją rinkimų teisę įgyvendinantiems asmenims (rinkėjams), sprendžiantiems dėl kandidato tinkamumo būti savivaldybių tarybų nariu, gauti informaciją apie svarbius tokio asmens gyvenimo faktus, galinčius turėti reikšmės jam atstovaujant rinkėjų interesams ir tvarkant viešuosius reikalus“¹³³. Užtikrindama minėtas rinkėjų galimybes, „Vyriausioji rinkimų komisija pagal Rinkimų kodekso 80 straipsnio nuostatas turi patikrinti, ar pareiškiniuose dokumentuose esanti informacija atitinka Rinkimų kodekso reikalavimus, *inter alia* jų išsamumo aspektu“¹³⁴. Remiantis Rinkimų kodekso 80 straipsnio 5 dalimi, „jeigu pateikti ne visi kodekse nurodyti pareiškiniai dokumentai ar juose yra trūkumų, Vyriausioji rinkimų komisija apie tai turi nedelsdama pranešti atstovui rinkimams ir nustatyti ne vėlesnį kaip 65 dienos iki rinkimų dienos terminą trūkumams pašalinti“¹³⁵. Aptartoje Rinkimų kodekso nuostatoje Vyriausiajai rinkimų komisijai „įtvirtintos imperatyvios pareigos pranešti apie nustatytus trūkumus bei nustatyti terminą jiems pašalinti“¹³⁶, o neįvykdžius ir asmenų neregistravus kandidatais, teismas konstatavo, kad komisijos sprendimu buvo „neproporcingai apribota Konstitucijoje įtvirtinta kandidatų pasyvioji rinkimų teisė“¹³⁷.

Kadangi Rinkimų kodekse yra itin siaurai apibrėžti atvejai, kai po rinkimų galima perskaičiuoti rinkėjų balsus (tai 2023 m. vykusių savivaldybių tarybų ir merų rinkimų metu kėlė didelį kandidatų ir politinių organizacijų nepasitenkinimą), pasiūlyta pakeisti ir „balsų perskaičiavimo režius prezidento, savivaldybių tarybų ir merų rinkimų metu“¹³⁸. Pataiso-

133 „LVAT ipareigojo VRK persvarstyti klausimą dėl Lietuvos žaliųjų partijos kandidatų neregistravimo“, *LVAT.lt*, 2022 m. liepos 29 d., https://www.teismai.lt/lt/lvat-ipareigojo-vrk-persvarstyti-klausima-del-lietuvos-zaliuju-partijos-kandidatu-neregistravimo/10800_

134 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 26 d. sprendimas“, TAR, 2023-02-03, Nr. 2010.

135 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas“, TAR, 2022-07-20, Nr. 15851.

136 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. AB-2322-3-66-3-00005-2023-0“, TAR, 2023-02-06, Nr. 2201; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. AB-2299-3-66-3-0006-2023-1“, TAR, 2023-02-06, Nr. 2107; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. AB-2293-3-66-3-00010-2023-6“, TAR, 2023-02-06, Nr. 2128; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. AB-2390-3-66-3-00013-2023-9“, TAR, 2023-02-08, Nr. 2304; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. AB-2305-3-66-3-00012-2023-8“, TAR, 2023-02-06, Nr. 2131; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. AB-2423-3-66-3-00014-2023-0“, TAR, 2023-02-08, Nr. 2434; „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. AB-3684-3-66-3-00009-2023-4“, TAR, 2023-02-23, Nr. 3152.

137 *Ibid.*

138 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso 32, 64, 69, 76, 78, 79, 80, 81, 85, 87, 88, 89, 93, 97, 99, 100, 102, 110, 114, 125, 138, 163, 181, 185 ir 193 straipsnių pakeitimo konstitucinio įstatymo projektas“, Reg. Nr. XIVP-

mis siūlyta, kad „per prezidento rinkimus privalomai balsai būtų perskaičiuojami, jei tarp kandidatų būtų mažiau kaip 1000 balsų skirtumas, per savivaldos rinkimus – ne daugiau kaip 50 arba 100 balsų, priklausomai nuo renkamos savivaldybės tarybos dydžio“¹³⁹. Tai, manytina, suteiktų daugiau aiškumo, išsklaidytų abejones ir prisidėtų prie didesnio pasitikėjimo rinkimų procesu.

Kai kurie Seimo nariai siūlė nustatyti, kad „jei per pakartotinį balsavimą vienmandatėje apygardoje kandidatas mirtų ar netektų pasyviosios rinkimų teisės, rinkimai toje apygardoje būtų organizuojami iš naujo“¹⁴⁰. Kadangi pakartotinio balsavimo metu dėl mandato varžosi du kandidatai, toks siūlymas vertintinas kaip racionalus.

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu Rinkimų kodekse nėra numatyta, per kiek dienų Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas turi išnagrinėti su rinkimų rezultatais susijusius skundus, siūlyta teismą įpareigoti tai atlikti per tris dienas. Tai, įvertinus siekį kaip įmanoma greičiau atstatyti teisinę taiką, yra ypač svarbu ir turi būti aiškiai sureglamentuota.

Taip pat buvo „siūlyta numatyti mažesnę debatuose dalyvaujančių kandidatų kiekį. Siekiant debatų kokybės vienos laidos dalyvių skaičius negalėtų būti didesnis nei 7 dalyviai. Konkretų dalyvių skaičių ir grupių dydį kiekvienoje debatų laidoje nustatytų Vyriausioji rinkimų komisija“¹⁴¹. Tai padėtų užtikrinti, kad debatuose dalyvaujantys kandidatai galėtų daugiau laiko skirti savo pasisakymams, vyktų diskusija, o ne laida kandidatų klausimams ir atsakymams.

Kodekso pataisomis taip pat buvo „siūlyta įtvirtinti „melagingos informacijos“ sąvoką ir sukurti mechanizmą, kaip kandidatas galėtų apsiginti, jeigu apie jį tokia melaginga informacija yra paskelbta“¹⁴². Viena vertus, toks siūlymas padėtų išspręsti problemą, kai rinkimų kampanijos metu apie kandidatą paskleidžiama tikrovės neatitinkanti informacija. Kita vertus, tokio pobūdžio problemą gali padėti išspręsti atsakomosios nuomonės institutas, kuris numato, kad jeigu apie kandidatą paskleidžiama tikrovės neatitinkanti žinia, jis įgyja teisę į atsakomąją nuomonę (Rinkimų kodekso 100 straipsnis).

Dar vienas siūlymas buvo papildyti Rinkimų kodeksą jame numatant „draudimą rinkimų politinės kampanijos laikotarpiu skelbti savivaldybių, Seimo narių ir Europos

2709(3), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. gruodžio 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lr/TAP/a18a464053af11ee8e3cc6ee348ebf6d?jfwid=yyhk7gfa5>.

139 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso 32, 64, 69, 76, 78, 79, 80, 81, 85, 87, 88, 89, 93, 97, 99, 100, 102, 110, 114, 125, 138, 163, 181, 185 ir 193 straipsnių pakeitimo konstitucinio įstatymo projektas“, *supra note*, 138.

140 *Ibid.*

141 „Pagrindinio komiteto 2023 m. spalio 6 d. papildoma išvada dėl Rinkimų kodekso 32, 64, 69, 76, 78, 79, 80, 81, 85, 87, 88, 89, 93, 97, 99, 100, 102, 110, 114, 125, 138, 163, 181, 185 ir 193 straipsnių pakeitimo konstitucinio įstatymo projekto, Reg. Nr. XIVP-2709(3)“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. gruodžio 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lr/TAK/2cf3e1e0643c11eea182def3ac5c11d6?jfwid=yyhk7gfa5>.

142 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso 30, 32, 38, 64, 69, 78, 79, 80, 81, 85, 88, 89, 93, 97, 99, 100, 102, 110, 114, 134, 138, 163, 181, 185, 193 straipsnių pakeitimo konstitucinio įstatymo projektas“, Reg. Nr. XIVP-2709(2), Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2023 m. gruodžio 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lr/TAP/7bc83330f3ed11edb649a2a873fdbdfdf?jfwid=yyhk7gfa5>.

parlamento narių veiklos ataskaitas, kurios nėra pažymėtos kaip politinė reklama¹⁴³. Tačiau šiuo atveju nėra aišku, kaip savivaldybių tarybų nariai, merai, Seimo nariai atsiskaitys rinkėjams už savo veiklą, jeigu juos tai atlikti įpareigoja teisės aktai. Be to, pavyzdžiui, už savivaldybių lėšas išleistas tarybų ir merų metinės veiklos ataskaitos negalės būti žymimos kaip politinė reklama, nes tai neatitiks Rinkimų kodekso 95 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto politinės reklamos apibrėžimo.

Atsižvelgiant į tai, kad 2023 m. kovo 3 d. savivaldybių tarybų ir merų rinkimų politinės kampanijos metu išaiškėjo, kad Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas, pavaduotojai ir nariai neturi leidimų susipažinti su slapta informacija, o tai riboja jų galimybes reaguoti į užfiksuotus rinkimų proceso pažeidimus, buvo pateiktos Rinkimų kodekso pataisos, kuriomis siūlyta įteisinti prievolę šiems asmenims „gauti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Slaptai“, t. y. pradėję eiti pareigas per 15 dienų jie turėtų kreiptis dėl tokio leidimo, o neįvykdę šios pareigos arba negavę leidimo dirbti su įslaptinta informacija arba tais atvejais, kai leidimas buvo panaikintas – komisijos pirmininkas, jo pavaduotojas ar nariai netektų savo įgaliojimų ir negalėtų vykdyti šių pareigų¹⁴⁴. Viena vertus, jeigu tokiam siūlymui parlamentas pritartų, Vyriausiosios rinkimų komisijos nariai galėtų remtis įslaptinta, įvairiais žvalgybos metodais gauta informacija apie valstybių kišimaisi ar bandymus kištis į rinkimų procesą Lietuvoje¹⁴⁵. Kita vertus, rinkimų komisijos posėdžiai yra vieši, vadinasi, slapta informacija remiantis negalėtų būti priimami ir argumentuojami komisijos sprendimai¹⁴⁶. Be to, žvalgybos institucijos taip pat neturi instrukcijų ir apibrėžtų procedūrų, kaip išslaptinti kai kurią medžiagą ar imtis prevencinių veiksmų, kad tai nebūtų traktuojama kaip kišimasis į demokratinius rinkimų procesus.

Tarp siūlymų buvo ir siūlymas pakeisti Rinkimų kodekso 129 straipsnio 2 dalies 6 punktą, kuriame nustatyta, kad rinkimų biuletenyje turi būti vieta rinkimų ar balsavimo komisijos antspaudui, papildant jį formuluote „arba QR matricos kodui“. Tačiau šiuo metu tokios techninės galimybės nėra. O teisėkūroje turi būti vadovaujama, be kita ko, „tikslingumo principu, reiškiančiu, kad teisės akto projektas turi būti rengiamas ir teisės aktas priimamas tik tuo atveju, kai siekiamų tikslų negalima pasiekti kitomis priemonėmis“¹⁴⁷.

143 „Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso 30, 32, 38, 64, 69, 78, 79, 80, 81, 85, 88, 89, 93, 97, 99, 100, 102, 110, 114, 134, 138, 163, 181, 185, 193 straipsnių pakeitimo konstitucinio įstatymo projektas“, supra note, 142.

144 „Seimą pasieks Rinkimų kodekso pataisos“, *Delfi.lt*, 2023 m. gegužės 16 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seima-pasieks-rinkimu-kodekso-pataisos.d?id=93362207>.

145 Rytų Europos studijų centro 2020 m. studija „Išorės grėsmės ir rizikos veiksniai Lietuvos Rinkimų kontekste“, <https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2022/09/eesc-tyrimas-isores-gresmes-ir-rizikos-veiksniai-lietuvos-rinkimu-kontekste.pdf>.

146 *Ibid.*

147 „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2023 m. birželio 6. išvada“, Reg. Nr. XIVP-2804, Lietuvos Respublikos Seimo, žiūrėta 2023 m. gruodžio 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TA/K/46da0770038d11e6bc0bd16e3a4d3b97>.

Išvados

1. Visi Lietuvos Respublikoje galiojantys kodeksai, kuriais reguliuojamos plačios visuomeninių santykių sritys, turi paprastojo įstatymo galią. O Rinkimų kodeksas vienintelis Lietuvos teisės sistemoje išsiskiria iš kitų kodeksų aukštesne teisine galia, nors dėl procedūrinių teisės normų didelės apimties rinkimų teisei yra būdingas dar didesnis detalumas nei kitoms kodifikuotoms teisės sritims.
2. Rinkimų kodekse reglamentuojami tiesiogiai su rinkimų organizavimu ir vykdymu nesusiję klausimai (pavyzdžiui, savivaldybės tarybos nario ar mero pareigų nesuderinamumas ir t. t). Atsižvelgiant į Rinkimų kodekso prigimtį, jie turėtų būti aptariamai ordinariniuose teisės aktuose, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme, bet ne konstituciniame Rinkimų kodekse, kurį, iškilus būtinybei, sudėtinga greitai pakeisti.
3. Rinkimų kodekso struktūra stokoja loginio aiškumo, kadangi panašius teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos dėstomos nenuosekliai, skirtinguose kodekso skyriuose.
4. Nors Lietuvos Respublikos Konstitucijoje tokia institucija kaip Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija ir yra numatyta, tačiau jos funkcijų reglamentavimas konstituciniame kodifikuotame teisės akte prieštarauja Lietuvos teisės tradicijai, kai nei vienos vykdomosios valdžios institucijos funkcijos nėra aptariamoms konstitucinio įstatymo galią turinčiame teisės akte.
5. Teisinis reglamentavimas, numatantis, kad Seimo rinkimuose vienmandatėje rinkimų apygardoje išrinktu laikomas kandidatas, surinkęs ne mažiau nei 1/5 į rinkėjų sąrašus įrašytų rinkėjų balsų skaičių, neatsižvelgiant į tai, kiek rinkimuose dalyvavo rinkėjų, didina tikimybę, kad antrasis rinkimų turas vienmandatėse rinkimų apygardose taps retenybe arba visiškai išnyks.

THE ELECTION CODE: FROM THE IDEA TO THE MOST IMPORTANT CHANGES IN LEGAL REGULATION

Laura Matjošaitytė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Elections are a fundamental element of democracy, allowing citizens to express their will and participate in government formation. In order for elections to take place according to procedures that are equally understandable to all participants in the process and to ensure that all citizens can participate in elections on equal terms, regardless of their gender, nationality, social status, or other circumstances, legal acts regulating the organization and execution of elections are adopted.*

This article reveals the complicated and extended legal process that accompanied the preparation and adoption of the Election Code in Lithuania. It also analyzes how the legal regulation of elections changed after the Electoral Code came into force, and why, less than a year since the application of the codified legal act which changed six laws, there are many proposals to change it again. Finally, the article considers why the Election Code stands out from other codes in force in Lithuania with a higher legal power, although due to procedural legal norms, large-scale election law is described in even greater detail than other codified areas of law.

Keywords: *elections; constitutional law; the Electoral Code; amendments to the Electoral Code.*

Laura Matjošaitytė, Mykolas Romeris universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės instituto doktorantė. Mokslinių tyrimų kryptys: rinkimų teisė, žmogaus teisės.

Laura Matjošaitytė, PhD candidate at the Institute of Public Law at the Law School at Mykolas Romeris University. Research interests: electoral law, human rights.